

nazvala “Zaglavljani u trenutku” (*Stuck in the moment*), a predstavlja ih u njezinoj studiji osam ljudi, od kojih je prvi anonimni mletački građanin, a ostali su: Giacomo Loredan, mletački izvanredni providur za Kotor (*Provveditore Straordinario in Cattaro*), dubrovački svećenik Vlaho Skvadri, dubrovački franjevac Vital Andrijašević, trojica dubrovačkih plemića: Bernard Giorgi, Nikola Bona i Frano Bobali, te peraštanski plemić i svećenik Andrija Zmajević. Među osmoricom osobito je izdvojila Bobalija, koji je u svojim emotivnim pismima nećaku u Veneciju talijanskim jezikom, a djelomično i hrvatskim dijelovima teksta, vrlo detaljan u opisima kad govori o efektima potresa koji su autorici bili potrebni da ustanovi razornu moć potresa. U nastavku se autorica bavi točnim utvrđivanjem vremena kad se potres dogodio, jer svjedoci o tome nemaju iste iskaze, pa stoga bilježi nepreciznu formulaciju između 8 i 9h. Kad je riječ o duljini trajanja potresa, iskazi sudionika također se vrlo razlikuju. Jedni govore o duljini trajanja molitve *Očenaša*, drugi *Zdravo-Marije*, treći o polovici *Vjerovanja*. Jedan franjevac, koji je u vrijeme potresa govorio misu, tvrdio je da je potres trajao točno koliko je bilo potrebno da on na oltaru izgovori sljedeće riječi: “*Passio Domini nostri, Jesu Christi secundum...*”, o čemu je pisao fra Vital Andrijašević u pismu prijatelju Diodonu Bosdariju u Ankonu dva tjedna nakon događaja. Bernard Giorgi je pak u pismu Stjepanu Gradiću istaknuo da je potres trajao *in icto oculi, in sono tubae*, dakle, u treptaju oka, u zvuku trube. Sva su izvješća išla u prilog utvrđivanju da je rušilački udar potresa bio relativno kratak.

Autorica analizira kanale kojima je vijest o potresu putovala prema Europi, preko diplomatskih kanala Dubrovačke Republike do Rima, Napulja, Brindizija, Barlette, Firenze, Torina i Luce, u Francusku i Španjolsku, te na osmanski teritorij, gdje se vijest proširila brže nego prema zapadnoj Europi zahvaljujući brojnim dubrovačkim trgovcima. Pod naslovom “Gdje i kojeg inteziteta” (*Where and how intense*) Albini analizira mjesto po mjesto unutar Dubrovačke Republike bilježeći u njima oštećenja, zatim mjesta koja su bila pod mletačkom vlašću i konačno područja pod osmanskom vlašću. U poglavlju “Seizmološkim

terminima” (*In seismological terms*) autorica sva saznanja o efektima potresa na pojedina pogodena područja pretvara u seizmološke podatke i bilježi makroseizmički intenzitet koji je, prema njezinim proračunima, najveće vrijednosti imao u gradu Dubrovniku, Rijeci dubrovačkoj i Gružu, i to 9 EMS98.

U zaključku autorica ipak ističe da njezina studija predlaže da se umjesto dosadašnjeg u historiografiji uobičajenog naziva za događaj Velika dubrovačka *trešnja* primjenjuje naziv *The Great 1667 Dalmatia Earthquake*, budući da je broj makroseizmičkih inteziteta i njihova velika distribucija u prostoru prošireni do neočekivanih razmjera u pravcu sjevera i juga, što omogućuje seizmolozima da dođu do velikog broja podataka. Stoga smatra da je upravo taj broj opisanih inteziteta na širokom području, prikazan na tablicama u knjizi, omogućio njoj, kao seizmologinji i autorici ove studije, da detaljno spozna ono što se dogodilo toga fatalnog dana 6. travnja 1667. godine.

Slavica Stojan

Ignacij Voje, Pisma Gregorja Čremošnika. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, 2016, 167 str.

U izdanju Razreda za zgodovinske in družbene vede i Razreda za filološke in literarne vede Slovenske akademije znanosti i umjetnosti 2016. godine objavljena je knjiga Ignacija Voje *Pisma Gregorja Čremošnika*. Riječ je o petnaestom svesku u seriji izdanja korespondencije poznatih Slovenaca (*Korespondence pomembnih Slovencev. Epistulae Slovenorum illustrium*). Javnosti je ponuđena zbirka pisama koje je ugledni slovenski znanstvenik, povjesničar i arhivist Gregor Čremošnik (1890-1958) upućivao prijateljima i kolegama iz gradova u kojima je u prvoj polovici 20. stoljeća službovao i bavio se znanstvenim

radom, od Sarajeva i Dubrovnika do Skoplja, Ljubljane i Ptuja. Ovim izdanjem Čremošnikovih pisama priređivač Ignacij Voje na poseban je način iskazao poštovanje i zahvalnost svome učitelju, profesoru i mentoru, s kojim se i sam godina-ma dopisivao.

Čremošnikova korespondencija ima iznimnu povijesnu vrijednost, nadasve zato što, osim osobnih poruka, ističe autorov izoštren osjećaj za ocjenu vremena u kojem je živio. Ona nam također otkriva cjeloviti lik čovjeka, pedagoga i znanstvenika, koji na ovaj način postaje obuhvatniji i jasniji, kako je u uvodu knjige naveo priređivač. Izdanje uz objavljena pisma donosi opsežnu uvodnu raspravu o Čremošnikovu liku i djelu, te desetak fotografija, uspomena iz školskih dana i iz vremena njegova boravka u Sarajevu. Djelo je završeno popisom literature, zaključkom i kazalom imena.

Oba slovenska znanstvenika, Čremošnika i Voju, za Dubrovnik veže predan arhivski istraživački rad. Razlika među njima samo je generacijska. Rad profesora Gregora Čremošnika vremenski je vezan uz prvu polovicu 20. stoljeća, a profesora Ignacija Voje uz drugu polovicu prošloga, pri čemu Voje ističe svoj dug profesoru i mentoru za poticaj na istraživanje u dubrovačkom arhivu. Među njima postoji i tematski kontinuitet objavljenih djela: dok su Čremošnikovi *Spisi Dubrovačke kancelarije: zapisi notara Tomazina de Saverre 1278.-1288.* jedno od dragocjenih izdanja naše arhivske građe, s prvim sveskom objavljenim 1952. godine, Ignacij Voje zadužio je povijesnu znanost u Dubrovniku svojim znanstvenim monografijama *Kreditna trgovina u srednjovjekovnom Dubrovniku u srednjem veku* (Sarajevo, 1976), odnosno *Poslovna uspješnost trgovcev v srednjeveškem Dubrovniku* (Ljubljana, 2003).

Pisma Gregorja Čremošnika profiliraju jedan životni i znanstveni put koji nije uvijek bio praćen uspjesima, ali otkrivaju topla humanog čovjeka, o čemu svjedoče njegove riječi upućene prijateljima. Među njima dominiraju literati: povjesničari Milko Kos i sam Ignacij Voje, povjesničari književnosti Ivan Prijatelj i Janko Glazer, zatim prevoditelj, kritičar i leksikograf Joža Glonar i etnolog i povjesničar kulture Matija Murko. Posebno je mjesto dobio Ivo Zupanič, vinar koji je

nakon nemirne mladosti više godina bio na čelu Instituta za vinarstvo u Mariboru. Svaki od Čremošnikovih korespondenata predstavljen je s nekoliko redaka životopisa iz pera Ignacija Voje, pri čemu je Čremošnikovu radu zaslužen pripalo puno više pažnje.

Čremošnik je bio veliki erudit i vrijedan znanstvenik, koji se nesebično predavao svakom radnom pothvatu, posebice istraživanju arhivske građe. Prva rasprava Gregora Čremošnika vezana uz dubrovačku arhivsku građu, ističe Voje, objavljena je 1922. godine, s posebnom analizom podataka iz serije *Diversa Cancellariae*. Istraživački rad u Državnom arhivu u Dubrovniku nastavljao je godinama, osobito zimi. Premda je dobro poznao muzejsku problematiku, stekavši dragocjeno iskustvo nakon više godina provedenih u sarajevskom Zemaljskom muzeju, kod Čremošnika je prevagnuo interes za arhivskim istraživanjem. Zanimljivo je da je, po procjeni priređivača ovog izdanja, istražio više od 2.000 dokumenata, prije svega iz dubrovačkog arhiva. Važio je za najboljeg poznavatelja građe ovog arhiva i najboljeg stručnjaka u rješavanju najtežih paleografskih pitanja. Posebnim interesom iskazao se također u proučavanju gospodarske povijesti Dubrovačke Republike i susjednih balkanskih država, Bosne i Srbije, u srednjem vijeku.

U uvodu jedne od ranih rasprava upozorio je na potrebu studija gospodarskih pitanja: "Najlošije stojimo u istorijskoj nauci sa znanjem najobičnijih sitnica iz svakidašnjeg života. Sve bude važno za istoričara, i datum najuglednijeg vladara i pisac najpraznijeg historiografskog spisa i Bog bi znao čemu je sve starina utisnula pečat važnosti i zanimljivosti! Samo o pitanjima koja, danas jednako kao u prošlim vekovima, drmajú ekonomskim životom i razvojem naroda i država, slabo tko vodi računa" (iz uvodne rasprave Ignacija Voje, str. 14).

U konkretnom istraživačkom radu posegnuo je za jednim od najzamršenijih pitanja srpske srednjovjekovne povijesti, pitanjem novčarskog sustava. Novčarstvo je smatrao osnovom gospodarstva jedne države. Promovirao je metodološku podlogu za proučavanje notarske serije *Debita Notariae* u studiji o kretanju kreditne trgovine od

1282. do 1283. godine u kojoj je, na temelju marginalnih bilježaka založnica, dokumentirao trgovački izvoz u Srbiju. Napokon, Čremošnik je bio jedan od prvih povjesničara u nas koji je upozorio na povezivanje trgovaca u trgovačke družine. Prije svega su ga zanimale pravne odredbe i prijepisi koje je tražio u statutima dalmatinskih mjesnih komuna, pri čemu se također usredotočio na Dubrovnik. Zapravo, najavio je potrebu daljnjih proučavanja brojnih pitanja o poslovanju trgovačkih družina.

Svoj bogat i raznovrstan istraživački interes ističe i sam u jednom od pisama prijatelju Ivu Zupaniću 1950. godine (podcrtava I. Voje), naglasivši pritom da su glavno polje njegova znanstvenog rada pomoćne povijesne znanosti, paleografija, sfragistika, diplomatika. Između ostalog, tu je dao važan doprinos što je, po uzoru na klasično Traubeovo djelo za latinsku paleografiju, prvi ustanovio sustav kratica za *Nomina sacra* u crkvenoslavenskim rukopisima.

Posebno priznanje Čremošnikovu znanstvenom djelu iskazale su odgovarajuće ustanove: SANU u Beogradu ga je 1932. izabrala za dopisnoga člana, a JAZU ga je 1948. imenovala članom Historijskog instituta u Dubrovniku, danas Zavoda za povijesne znanosti HAZU. O veličini, značaju i doprinosu Gregora Čremošnika za povijesnu znanost srednjovjekovnog razdoblja na cijelom balkanskom prostoru između mnogih zahvala citiramo iz nekrologa objavljenog u Glasniku Zemaljskog muzeja u Sarajevu, iz pera Dimitrija Sergijevskog:

“Svi radovi dr. Čremošnika svjedoče o njegovoj velikoj ljubavi prema disciplini koju je zastupao, velikoj erudiciji i temeljitom poznavanju materijala, i o njegovoj dubokoj pronicljivosti. Kao jedan od njegovih radova u kojem su se sjajno ispoljila sva ta svojstva, možemo navesti raspravu ‘Original povelje Kulina bana’. Ovaj rad relativno kratak, sastavljen je s takvom ubedljivošću i lucidnom jasnoćom, sa takvim moglo bi se reći intimnim poznavanjem materijala, sa uživljavanjem u sve prilike toga doba u život tadašnjih ‘kancelarija’ da taj rad može poslužiti kao uzor budućim trudbenicima na polju slovenske paleografije” (iz uvodne rasprave Ignacija Voje, str. 23).

Sabravši trudom i htijenjem knjigu od stotinjak Čremošnikovih pisama i osvrnuvši se usto na javna i privatna priznanja koja je zaslužio za svoj plodan dugogodišnji rad, priređivač je na jedinstven način odao trajnu zahvalnost i poštovanje svome profesoru.

Sonja Seferović

Franko Mirošević, *Dubrovački kotar u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj*. Dubrovnik: Udruga antifašista, 2016, 406 str.

Dubrovački kotar u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj djelo je povjesničara Franka Miroševića koje objedinjuje autorova recentna istraživanja povijesti Velike župe Dubrava na temelju dugogodišnjeg iskustva proučavanja regionalne povijesti Dubrovnika i dubrovačke okolice. U bogatom opusu ovog uglednog znanstvenika i prosvjetnog stručnjaka rođenoga u Veloj Luci 1932. godine dominiraju teme iz nacionalne povijesti, osobito političko-gospodarske u Dalmaciji i Moslavini tijekom prve polovice 20. stoljeća. Objavljujući udžbenike, priručnike, monografije, stotinjak znanstvenih članaka i stručnih radova iz područja metodike nastave povijesti, Franko Mirošević jednako se uspješno bavio znanstvenim i stručnim pedagoškim radom. Uredio je brojne udžbenike i znanstvene monografije, predano vršeci dužnost urednika za povijesna izdanja u Školskoj knjizi u izazovnom tranzicijskom razdoblju.

Tiskana u izdanju Udruge antifašista Dubrovnik na 406 stranica, knjiga sadrži tri poglavlja koja su podijeljena u potpoglavlja, unutar kojih su sustavno analizirane političke prilike u Kraljevini Jugoslaviji, odnosno u dubrovačkom kotaru u razdoblju od parlamentarnih izbora 1938. do oslobođenja Dubrovnika i okolice kasne jeseni 1944. godine. U uvodnom osvrtu “Dubrovački kotar u prostoru i vremenu” (str. 9-16), nakon “Predgovora” (str. 5-7),